

मणिपुर राज्य नामांगण (पा०३)
DEPARTMENT OF EDUCATION (S)
 Government of Manipur

क्राटे०-१० (Class-X)
मणिपुरी (MANIPURI)

मणिपुरी ग्रन्थाचा शब्दालय टॅक्टिक (Manipuri Grammar)
 अहुमसुबा सुरुक्की कुंतरुक्सुबा पारा (Ahumsuba Sarukki Kuntaruksuba Para)
 टांगेस खुदम छेषट्के (गाँस्त्रंगण) Leppham Khudam Kanglon (Punctuation)

टॅक्टिक (NOTES)

टांगेस खुदम छेषट्के (गाँस्त्रंगण)

से श्वेषक खुदमने जोलाई खाईए सेनाहेया टॅक्टिक श्वेषहरण सेन्गालेयाए खुदमाया,
 यमेनक्का श्वेनाहेया श्वेनाहेया सेश्वेषक टांगेस। टांगेसाए खुदमाए जेष श्राम्भिक
 टांगेसलीय यानक लोकहरण टांगेस खुदमलीय टैक्के खुदक्के टांगेस खुदम छेषट्के
 (गाँस्त्रंगण) अँन। यानक टॅक्टिक खुदेके गारेलाई टांगेस खुदमलीय यानी लोटीलाई॥

- (१) श्वेषक --- ,
- (२) लोकीश्वेषट्के --- ;
- (३) जैसे --- ॥
- (४) यानक खुदम --- ?
- (५) यान्त्रिक्यागार खुदम --- !
- (६) यांगालैन्यालैनी --- '
- (७) (अ) नाणगम्यांज श्वेषके याए --- “ ”
- (८) नाणगम्यांज श्वेषके याक्का यैनक --- ‘ ’
- (९) श्वेषट्के --- :
- (१०) लोकट्के --- -
- (११) लोकहरण --- -
- (१२) तुलांधार --- ()
- (१३) यांगालैन्यालैनी --- *
- (१४) सेन्से लोकीश्वेषकाए खुदम --- .

श्वेषक

श्वेषहरण श्वेनाहेयाचे टांगेसहरण श्वेषके लोटीलाई:-

- (अ) हेठले टॅक्टिक खुदेके गारेलाई यांगालैन्यालैनी सेन्से लोकट्के श्वेषके जवर्ता॥
 खुदमः- ठाई, बाझे, खारी यांगेश्वेषके यांगेश्वेषके॥
- (ब) यांगगम्यांज इम्बांटे सेन्गालेयाए यानक्के टॅक्टिक इम्बांटे यान्त्रिक्याए खुदमाया श्वेषके
 घासन॥

ମ୍ହାନ୍ତିର ଶକ୍ତି ଏବଂ ପାଠ୍ୟ ବ୍ୟାକ୍ସନ (୧୦୩)
DEPARTMENT OF EDUCATION (S)
Government of Manipur

ମାଣ୍ଡିଆ ଶାବ୍ଦିକାଳୀନ ପାଠଲଙ୍ଘନ ମାଣ୍ଡିଆ (Manipuri Grammar)

ඇහුසුජ ගම්පාත්‍රි සැකුලුවාග්‍රහ පාල (Ahumsuba Sarukki Kuntaruksuba Para)

ટેગાડમ કુદમ કંગ્લોન (ગ્રાંસ્ક્રિપ્ટ) Leppham Khudam Kanglon (Punctuation)

ਦੁਸ਼ਟ:- ਹਣਾਂ ਪਾਨ ਕੁਆਸ ਸੇਏ ਟੋਨਮਾਈ, ਕੁਆਨੀ ਪਾਲਸਾਈ ਜਾ ਸੇਏ ਵੱਡਾਂ ||

- (੮) ਸ਼ਾਹ ਦੇਵਤਾਪ ਨੀਟੀਏਂਦਰ ਕੋਣੇਕਤ ਸੇਵੇਂ ਗ੍ਰਾਮੈਂ ਟੌਮਾਡਾਂ ਸ਼ਾਹੋਨਾਡੂ ਘੋੜੇ ਸ਼ਰਟੀ॥
ਭਾਸ਼ਾ:- ਲੂਕੇਂ ਹਾਂਟੇਂ, ਹਾਂਕਾਂ ਟੂਹੇ, ਟੂਹੇ ਏਚਾ ਹਸ਼ਾ॥

(੯) ਸੇਵੇਂ ਗਾਮਾਂਧਾਂ ਸ਼ਾਮਾ ਹਕੂਮੇ ਸੇਵੇਂ ਸਮ ਨੋਗਠਾਂ ਸੇਵੇਂ ਸਮ ਪੱਤਾਂ ਕੋਂ ਪੱਤਾਂ ਹਸ਼ਾ॥
ਭਾਸ਼ਾ:- ਸ਼ਾਹੇਂ, ਹੌਏ ਨੋਗਠਾਂਧਾਂ, ਘੁਮੇਂ ਟੇਣਾਟਸ਼ਾ॥

(੧੦) ਘੰਟ ਹੰਦ ਸੇਵੇਂਧਾਂ ਸ਼ਹੂਧਾਂ ਘੋੜੇ ਨੀਟੀਏਂ॥
ਭਾਸ਼ਾ:- ਬਾਂਝੇ, ਹਾਂਹੇ ਨੀਨ ਟੇਣਾਕ॥

(੧੧) ਹੀ ਪੁਛ ਸੇ ਪੱਤੂ ਸ਼ਾ ਕੋਣੇਕਤ ਨਥਾਂ ਸ਼ਹੂਧਾਂ ਘੋੜੇ ਨੀਟੀਏਂ॥
ਭਾਸ਼ਾ:- ਹੇਠ ਨੇਵਾਂ, “ਉੱਤੇਨਾਂਧਾ ਗਾਰੋਅਦਾ॥”

(੧੨) ਸੇਵੇਂਗਾਮਾਂਧਾਂ ਸ਼ਹੂਧਾਂ ਸੇਵੇਂ ਸਮ ਟੌਹੈਣਾਟਥਾਂ ਟੌਹੈਣਾਟਾਂਤ ਸੇਵੇਂਧਾਂ ਸ਼ਹੂਧਾਂ ਘੋੜੇ ਹਸ਼ਾ॥
ਭਾਸ਼ਾ:- ਹੈਸਤਾਂ ਸੇਤਾਂ ਸੇਣ, ਹੈਂਦ, ਹਾ॥

(੧੩) ਹੈਨਗਮਾਤ ਘੁਟੋਟਾਂ ਸੇਵੇਂਗਾਮਾਂਧਾਂ ਸ਼ਹੂਧਾਂ ਹਸਟਥਾਂ ਸ਼ਹੂਧਾਂ ਘੋੜੇ ਨੀਟੀਏਂ॥
ਭਾਸ਼ਾ:- ਸ਼ਾਹੇਂ ਸਾਫੇਬਿਂ ਨੋਗਮਾਤਾਂ, ਹੈਂ ਟੇਣਾਕਾ॥

(੧੪) ਘਾਲ ਕੋਣੇਕਤ ਸੇਵੇਂ ਪਾਈ ਹੰਦਕਨ ਸ਼ਾਮਾਂਧਾਂ ਘੋੜੇ ਨੋਗਾ॥
ਭਾਸ਼ਾ:- ਹੈਸਤਾਂ, ਘੁਰੈਕਟਾਂਨੈ ਟੇਣਾਟਸ਼ਾ॥

(੧੫) ਹੀਏ ਨੋਤ ਸੇ ਸ਼ਾ ਸੇਏ ਹੈਸਤਾਂ ਸੇਵੇਂ ਦੁ ਸ਼ਾਮਾਂਧਾਂ ਨੋਗਠਾਂ ਸੇਵੇਂਲੀਂਧ ਪੱਤਾਂ ਹਸ਼ਾ॥
ਭਾਸ਼ਾ:- “ਉੱਤੇਨੀਕਾਂਧਾਂ”, ਸ਼ਾਹੇਂ ਘੁਮੇਂ ਨੋਗਮਾਸ਼ਾ, “ਟੇਣਾਗਾ ਘਾਸਟਲੋਨ॥”

(੧੬) ਸੇਵੇਂ ਪੁਕਾਜਾਪ ਸ਼ਾਮਾਂ ਟੈਂਕ ਲੋਕਾਂ ਘੁਟੋਟਾਂਧਾਂ ਟੈਂਮਾਡਾਂ ਘੁਟੋਟਾਂਧਾਂ ਪੱਤ ਘੋੜੇ ਸ਼ਰਟੀ॥
ਭਾਸ਼ਾ:- ਸ਼ਾਹੇਂ ਟੇਣਾਟਹੋਨ, ਦੇਵਤਾਪ ਟੇਣਾਕਾਂਧਾਂ ਨੋਤਾਂਲੀਂ ਨੋਤ ਘਾਸ਼ਾਬਿਂ॥

(੧੭) ਪਾਂਛ ਘੈ-ਏਮਾਂਧਾਂਏਂਕ ਘੁਟੋਟਾਂਧਾਂ ਘਾਲਟੰਗਾਲਾਂ ਜੋਨਾਂਏਨਮਾਡਾਂ ਘਾਲਟੰਗਾਧਾਂ ਸ਼ਹੂਧਾਂ ਸ਼ਹੂਧਾਂ ਘੋੜੇ ਹਸ਼ਾ॥
ਭਾਸ਼ਾ:- ਨਾਟਾਂਧਾਂਧਾਂਧਾਂ ਹੈ ਹੈਨਟਾਂ, ਨਾਲੀਂ ਟੂਸ਼ਾ, ਸੇਣ ਹੈਣਾ॥

(୯) ଓର୍କ୍‌ଷାଫ୍‌ଟେକ୍

- (iii) କୌଣସିଲ୍ଲାପିନ୍ ଜରୀ କୁଳାଳ ଟଂଗଗାର, ରେଲେଗାଇଲାମାର୍ କୁଳାର୍ ଦେଇଥାପ ରେଲେର ଗାଇଲାଯ ଏକନାମ୍ ଦୈଶ୍ୟକେତ୍ତାଗା ଶୁଭମରତ ରେଲେଗାଇଲାମାର୍ କୁଳାମାର୍ ଓହିଲ୍ଲାମାର୍ ଓହିଲ୍ଲାମାର୍ ଓହିଲ୍ଲାମାର୍ ଓହିଲ୍ଲାମାର୍ ।
ଅଳ୍ପ:- କୁଳାମାର୍ ପଣ୍ଡା ପରିଚାର; ଏକାଳ କୁଳାମାର୍ ଟେଲାଙ୍ଗାଣାର୍ ॥

(३) यान्त्रिक शब्द-यै-मान्योन् अटेटलीयू लोकोपेटहए जरटो ॥

(५) संस्कृत

क्षुगार्य देव रेत्तेगामिण यक्षाणि यमेनदन सेवे लोटीलै ॥

क्षुमासः- जैसठ टेनमाया श्रेष्ठ नेंद एगोक्षरे यक्षणि ॥

(६) उन्नेश क्षमा

उन्नेश शैवठ रेत्ते यक्षलूप रेत्तेगामिण्याणि क्षुग्यूष्म इन्द्रास याणि नेगान ॥

क्षुमासः- एनेया क्षुमा गोसठाणू ?

(७) यश्चिमान क्षमा

यश्चिमान, नमेज्ञठ, यश्चिम, ज्ञानापठ, लेङ्गारीयू यलीएसीयू ग्राम्यारीयू नान्द
लेनेन नेनमोयाना रेत्ते यक्षलूप रेत्तेगामिण्याणि क्षुग्यूष्म यश्चिमान इन्द्रास लोटीलै ॥

क्षुमासः- या ! क्षुमा लै लोक्ति !

(८) यांगोलायुष्मेही

रेत्ते यक्षाणि क्षुग्यूष्म क्षुरंया यक्ष एक्षलूप इन्द्र नान्दमात्रा क्षुम्माणि क्षुन्नाया यांगोलायुष्मेही
लोटीलै ॥

क्षुमासः- क्षुम्म येंजैन' रुम्मर्ण ॥

(९) नान्दगम्भान क्षोक्ते

(१) क्षो यक्षए श्वेषठ रेत्ते यक्ष रुक्तेए नठ क्षुम्ममन क्षुम्म नान्दगम्भान क्षोक्तोणि क्षुग्यूष्म
हम्मन ॥

क्षुमासः- यैटेए नेनार्ण, “टेनमाया क्षुखए गोक्ष ॥”

नान्दगम्भान क्षोक्ते याणि क्षोक्ते यक्षानए यैनाठ यक्षलूप क्षोक्ते याएीए यैनाठ तै ॥

(२) टेनमाया क्षुम्मी प्राक्षर्णा क्षुम्मी प्राक्षर्णा क्षुम्मी प्राक्षर्णा क्षुम्मी प्राक्षर्णा क्षुम्मी प्राक्षर्णा
नठमन नान्दगम्भान क्षोक्तोणि क्षुग्यूष्म हम्मर्ण ॥

क्षुमासः- “लैटे टैक्षेया” नेनाठलौ क्षुर्णगामिण्याणि गोक्षरू प्राक्षर्णा क्षुम्मीप्राक्षर्णा ॥

(१०) श्वेतछ

(१) क्षुम्मीयू हेठ, इन्द्रास गार्ड, क्षुम्मम ज्ञेयागारेसीयूठन क्षेत्रछ लोटीलै ॥ याद्रेषठ
क्षुम्ममन क्षेत्रछ याणि क्षुर्णेयू टैनाएए लोटीलै ॥

ऐक्षण्याणि क्षुम्ममनी:- स०, श्वेत, टेनमाया यलीएसीयू ॥

(२) नेनाएए ग्राम्यापठ रेत्तम यक्षाणि क्षुम्ममन जे जमे यक्षलूप नेनालूप क्षुम्म लान्दक्षेया
ज्ञेयागार एक्षलूप यक्षमात्रा नेनाठ क्षुम्मगाने क्षेत्रछ लोटीलै ॥

(३) क्षेयैयैमान्योन् क्षटेटलीयूणि रेत्तम यक्ष ग्राम्यापठ लाग्यार्णेछठ रेत्ते रेत्ते जम
नेनमात्रा रेत्तेलौयू यक्षाणि क्षुक्षेयू क्षेत्रछ क्षुर्णेयू ॥

(११) श्वरेल

(१) रेत्तेगामिण्याणि क्षुम्मान क्षेयू नासे रेत्तम रेत्ते नेगारेचिटठनी रेत्तेक्ष्माणि क्षुक्षेयू
क्षुर्णेयू लोटीलै ॥

क्षुमासः- क्षेयू याणीन-एप्पेटेक्ष यैनाए, क्षुम्मास यक्ष यान्देन्नाए तैम० ॥

- (੩) ਅਗੋਂ ਸ਼ੇਖਦਾਤ ਸੇਵਨੀਂਹਾਂ ਏਕਾਇਆਂ ਸੇਵਨੀਂਹਾਂਕ ਕਲਾਈ ਜ਼ੋਧਿਆ ਸੇਵਨੀਂਹਾਂ ਸ਼ੇਵ ਆਕਲਾਂ ਜ਼ਿਆਨ ਛੁਰੇਂ ਮੰਟੀਅਲੈਂ॥
- (ੴ) ਸੇਵਨੀਂਹਾਂਹਾਂ ਏਕਾਵਾਂ ਕਲਾਈ ਸੇਵਨੀਂਹਾਂਹਾਂ ਏਕ ਸੇਵਨੀਂਹਾਂਹਾਂ ਕਲਾਈ ਸੇਵਨੀਂਹਾਂਹਾਂ ਏਕ ਕਲਾਈ ਕਲਾਈ ਹਸਨ॥
- (੫) ਗਾਲੋਡਮਾਤ ਸੇਵੇਂ ਪਾਰੇਂਤ ਗਾਲੋਡ ਏਕਲਾਈ ਗਾਲੋਡਨ ਛੁਰੇਂ ਮੰਟੀਅਲੈਂ॥
- (੬) ਜੇ ਘੋ਷ਣ ਕਲਾਵੀਂ ਕਲਾਵੀਂ ਘੋ਷ਣ ਨਥਨ ਛੁਰੇਂ ਮੰਟੀਅਲੈਂ॥

(੯੦) ਨੇਨਾਈ

- ਨੇਨਾਈ ਨੇਨਾਈ ਛੁਰੇਂਹਾਂਹਾਂ ਸਮਾ ਜਾਣਦਾ ਸੰਘਟਾਵੀ॥ ਕਲਾਂ -
- (੭) ਸੇਵੇਂ ਸਮਾਂ ਗਾਲੋਡਮਾਤ ਏਕਲਾਈ ਸੇਵੇਂ (ਘੋ਷ਣਾਕਾਲੀਨ ਸੇਵਨ) ਮੌਸਤਨ ਨੇਨਾਈ ਮੰਟੀਅਲੈਂ॥
ਜੂਝਸ:- ਸੱਧ-ਸ੍ਰੋਤ ਸਮਾ ਗਾਲੀਅਲੀ॥
- (੮) ਸੇਵਨੀਂਹਾਂ ਮੰਟੀਅਲੈਂ ਸੇਨਾਈ ਜ਼ਿਆਨ ਨੇਨਾਈ ਮੰਟੀਅਲੈਂ॥
- (੯) ਗਾਲੀਅਹਾਂ ਏਕ ਨਥਨ ਸੇਵੇਂ ਏਕ ਨਥ ਸੇਵਨ ਕਲਾਵੀਂ ਕਲਾਵੀਂ ਗਾਲੀਅਹਾਂ ਨਥ ਜ਼ੋਬਾਤਨੀ ਟੋਨਾਵਾਂ ਨੇਨਾਈ ਜ਼ਿਆਨ ਨੇਨਾਈ ਮੰਟੀਅਲੈਂ॥

(੯੧) ਕਲਾਵਾਂਹ

- (੮) ਸੇਵਨੀਂਹਾਂਹਾਂ ਕਲਾਵਾਂ ਕਲਾਵਾਂ ਟੈਂਦਾਤ ਜੇ ਏਕਾਇਆਂ ਮਾਲੈਹੈਂਹਾਂ ਜ਼ੋਧਿਆ ਜੇ ਸੰਨਾਈਅਥਨ ਨੇਗਣਾ ਸੇਵੇਂ ਏਕਲਾਂ ਸੇਵਨੀਂਹਾਂਕ ਕਲਾਵਾਂਹੇਂ ਘੋਹਿਲੀਨਾਵੀ॥
ਜੂਝਸ:- ਕਲਾਵਾਂਹਾਂ ਗਾਹੈਂਹਾਂ (ਏਹੋਥਾਂ ਮਾਹੈਂਹਾਂ ਕਲਾਵਾਂ ਏਕ) ਕੂਕਾਹਾਂ ਕਾਹਾਂ ਕਲਾਵਾਂ ਹੈਂਹਾਂ॥

(੯੨) ਵਾਂਗਾਂਹਾਂਹ

- (੮) ਵਾਂਗਾਂਹਾਂਹ ਨੇਨਾਈ ਸੇਵਨੀਂਹਾਂਹ ਸੇਵਨੀਂਹਾਂ ਵੈਹਾਈ ਕਲਾਵਾਂਹੀਂ ਕਲਾਵਾਂ ਕਲਾਵਾਂ ਮੰਟੀਅਲੈਂ॥
ਜੂਝਸ:- ਹਠਾਂ ਘਾਲੈਂ ਲੁਭਾਂਹੀਂ*** ਕਲਾਵਾਂ ਸੇਏ ਮੌਰ ਦੰਖਾਂ ਦੰਖਾਂ॥
- (੯) ਟੋਨਾਵਾਂਹਾਂ ਟਕੋਨ ਏਕਨ ਹੂਕ ਹੈਂਕ (ਟਕੋਨਾਵਾਂ ਏਕਨ ਨਥ ਨਥ) ਨਥਨ ਕਲਾਵਾਂ ਟੈਂਦਾਤ ਸੇਵੇਂ ਏਕਲਾਂ ਹੂਕ ਹੈਂਕ ਏਕਨ ਏਕਨ ਵਾਂਗਾਂਹਾਂਹ ਮੰਟੀਅਲੈਂ॥

(੯੩) ਸੇਵੇਂ ਮੌਸਤਾਤਾਵਾਂ ਜੂਝਸ

- ਨੰਹਾਂਟੀ ਸੇਵਨੀਂਹਸਤਾਵਾਂ ਏਕਸਤ ਕਲਾਵੀਂ ਨਥਨ ਹੂਕ (ਨਹੈਂਗ) ਮੰਟੀਅਲੈਂਤਾਹਸਤ ਕਲਾਵਾਂ ਨਥਨ ਏਕਸਤ ਸੇਵੇਂ ਹੂਕ ਨਹੈਂਗ ਮੰਟੀਅਲੈਂ॥
ਜੂਝਸ:- ਏਕੁ. ਏਕੁ.